

**PRILOG POZNAVANJU GOSPODARSKIH PRILIKA KOD
INDIVIDUALNIH ROBNIH PROIZVOĐAČA MLIJEKA NA
NEKIM PODRUČJIMA SRH**

UVOD

Mljekarska industrija pod pojmom tržišno orijentiranog robnog proizvođača mlijeka smatra onoga koji uzgaja najmanje 5 mliječnih krava na vlastitim površinama, a godišnje isporučuje organiziranom otkupu najmanje 10.000 l mlijeka i uz to ima trajnu tendenciju zadržavanja ili povećanja postignute razine proizvodnje.

Privatni sektor postaje značajniji sudionik u proizvodnji mlijeka od 1965. god. kada je donesen propis o cijeni mlijeka i premiranju otkupljenog mlijeka iz kooperacijske proizvodnje. Nakon ove odluke javlja se pojačani interes za tržišnu proizvodnju mlijeka na privatnom sektoru i od tada mljekarska industrija s boljom organiziranošću pristupa osnivanju otkupnih sabirnih punktova.

Društvene farme su početkom 70-tih godina bile opterećene nerentabilnom proizvodnjom i zbog toga su bile primorane ići na smanjenje broja mliječnih krava, a neke farme su tih godina i potpuno likvidirali ovu vrstu stočarske proizvodnje.

Proizvodnu stagnaciju mlijeka na društvenim farmama kompenzira »mliječna ekspanzija na privatnom sektoru« i od tada se pojavljuje veći broj tržišno orijentiranih robnih proizvođača mlijeka i rasplodnog podmlatka. Ove činjenice najbolje potvrđuju podaci iznijeti u tabelama.

*Tabela 1 — Otkup mlijeka u SRH od individualnih proizvođača
(na bazi 3,2% mliječne masti) — količine u 000 l*

1965.	1970.	1975.	1976.	1977.	1978.
108.284	146.000	280.936	329.947	409.253	433.520

Tabela 2 — Broj domaćinstava od kojih se organizirano vrši otkup mlijeka u SRH

1975.	1976.	1977.	1978.
—	91.939	110.427	117.682

Ivica KATALINIĆ, dipl. inž.

Marijan PETEK, dipl. inž.

Ivan KARAKAŠ, dipl. inž. POLJOPRIVREDNI CENTAR HRVATSKE — ZAGREB

Tabela 3 — Broj tržišno-orijentiranih robnih proizvođača mlijeka u SRH

1972.	1976.	1977.	1978.
246	1.216	1.391	2.756

Bliža okolica zagrebačkog područja (Ivanić-Grad, Jastrebarsko, Remetinec, Sesvete, Velika Gorica i Zelina) predstavlja vrlo reprezentativni uzrok našeg razmatranja, budući da imaju dugoročniju mljekarsku tradiciju, dobro organiziranu mrežu otkupnih sabirnih punktova mlijeka, blizinu MI »Dukat«, veći broj mješovitih poljoprivrednih domaćinstava, pa prema tome i solidniju materijalnu osnovu za unapređenje vlastite poljoprivredne proizvodnje na gospodarstvu, izgrađene lokacijske infrastrukture sadržaje itd.

Istarsko područje smo odabrali kao tipično tuzemno eksportno područje (turističko područje) na kojem se ulažu znatna sredstva za razvoj poljoprivredne proizvodnje, a naročito za individualnu robnu proizvodnju mlijeka i mesa.

Radi potpunijeg sagledavanja otkupljenih količina mlijeka, broja robnih proizvođača mlijeka i broja domaćinstava od kojih se otkupljuje mlijeko, prilažemo podatke za 1976, 1977. i 1978. godinu na spomenutim područjima.

MATERIJAL I METODE ISTRAŽIVANJA

U cilju da se istraže proizvodnje i gospodarske prilike tržišno orijentiranih robnih proizvođača mlijeka i rasplodnog materijala, izvršeno je anketiranje 195 takvih domaćinstava na području općina: Buje, Buzet, Ivanić-Grad, Jastrebarsko, Novi Zagreb, Pula, Sesvete, Velika Gorica i Zelina.

Anketiranje je obavljeno u toku 1978. i početkom 1979. god., a vršili su ga kontrolni asistenti koji rade na uzgojno-seleksijskim zadacima ovih područja. Podaci prikupljeni u anketi dobiveni su metodom intervjua — usmenog ispitivanja putem unaprijed pripremljenog obrasca. *) Anketni list PCH — RJ SSC.

Nastojali smo anketirati sva robna gospodarstva na ovim područjima (401) ali zbog objektivnih razloga anketirano je 195 ili 48,62% robnih gospodarstava.

Anketa nije imala karakter »dubinskog snimka« da se utvrdi kako proizvodni faktori uz rad i kapital utječu na stvaranje dohotka, već je cilj ovoga istraživanja imao zadatak, da se utvrde gospodarske prilike u kojima se odvija robna proizvodnja mlijeka.

Tabela 4.

Općina	Otkupljene količine mlijeka		Broj robnih proizvođača mlijeka			Broj domaćinstava od kojih se otkupljuje mlijeko			
	1976.	1977.	1978.	1976.	1977.	1978.	1976.	1977.	1978.
Buje	1,034.000	1,056.000	1,289.000	20	23	26	361	372	386
Buzet	2,600.000	2,765.571	2,765.571	6	7	18	470	700	590
Ivanić-grad	4,712.064	—	5,794.749	16	16	23	1.499	1.432	1.432
Jastrebarsko	5,061.765	—	6,713.336	28	28	51	1.460	1.936	1.436
Pula	2,205.811	2,216.621	2,647.791	36	44	41	542	320	617
Remetinec	3,397.125	4,087.867	3,898.820	35	—	40	837	967	887
Sesvete	2,268.000	3,292.453	3,669.596	30	54	58	903	343	1.244
Velika Gorica	14,859.403	15,566.104	12,452.712	100	68	119	3.600	3.760	3.820
Zelina	2,000.000	3,490.415	3,366.071	23	36	25	900	920	1.100
Ukupno	38.138.168	—	45,597.646	294	276	401			

Tabela 5 — Broj anketiranih robnih proizvođača mlijeka po uzgojnim organizacijama

Uzgojna organizacija	Područje	Ukupan broj robnih proizvođača u 78. g.	Broj anketiranih proizvođača
Buje	Buje Umag	26	6
Buzet	Buzet	18	3
Novi Zagreb	Ivanić-Grad Novi Zagreb	114	30
Pula	Medulin	41	5
Sesvete	Sesvete	58	50
Velika Gorica	Čička Poljana Črnkovec Lukavec, Orle Vel. Gorica Vel. Mlaka Vukovina	119	65
Zelina	Zelina	25 (36*)	36*
Ukupno		401	195

* prema podatku iz 1977.

Anketom su obuhvaćeni slijedeći podaci:

1) Faktori proizvodnje

- a) veličina gospodarstava i raspodijeljenost poljoprivrednih površina
- b) stanje i opremljenost stajskih objekata za goveda
- c) izgrađeni silosi i ventilatorske sušare za sijeno
- d) mehanizacija za liniju spremanja sijena, silaže i zelene mase
- e) radna snaga i broj članova domaćinstva

2) Proizvodnja

- a) biljna proizvodnja
- b) govedarska proizvodnja

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Rezultati istraživanja prikazani su po pojedinim faktorima:

- a) Veličina gospodarstva i raspodijeljenost poljoprivrednih površina

Tabela 6 — Prosječna veličina gospodarstava (ha)

Uzgojne organizacije	n	Ukupne površine		Obradive površine		Livade i pašnjaci		Šume i ostalo		Zakupljene površine			
		x	raspon	x	raspon	x	raspon	x	raspon	n	Σ x		
Buje	6	11,03	(4 — 21)	5,45	(2,4— 7)	2,50	(2 — 8,5)	3,08	(2 — 8,5)	5	32	6,40	(3—11)
Buzet	3	21,50	(18 — 31)	4,66	(2 — 7)	7,16	(6,5—14)	9,68	(2 — 7)	0	—	—	—
Novi Zagreb	30	7,44	(4,8—11)	3,67	(2,7— 6)	2,77	(0,5— 4)	1,00	(2,7— 6)	16	46	2,87	—
Pula	5	16,80	(10 — 24)	8,20	(7 — 10)	3,20	(1 — 8)	5,40	(1 — 8)	3	17	5,67	(2—12)
Sesvete	50	7,39	(5,1—10)	3,92	(3 — 6,1)	2,79	(1 — 5)	0,58	(3 — 6,1)	4	9,2	2,30	—
Vel. Gorica	65	8,20	(4,6—18,5)	4,14	(2,3—11,5)	3,39	(1,2—12,7)	0,67	(2,3—11,5)	5	12	2,4	—
Zelina	36	7,98	(4,5—10)	3,94	(2,5— 5,2)	2,53	(1,3— 4,2)	1,51	(2,5— 5,2)	4	7	1,75	—
Ukupno	195	8,38		4,19		3,00		1,19		37	123,2	3,33	

Tabela 7 — Stanje i opremljenost stajskih objekata za goveda kod anketiranih individualnih robnih proizvođača

Uzgojne organizacije	n	Stajski kapaciteti		novog izgradene staje		Adaptirane staje		stare staje		vodovod u staji		automatizirane poske		muzni uređaji		rešetkasti podovi		jama za gnojavku	
		x	raspon	x	raspon	x	raspon	x	raspon	x	raspon	x	raspon	x	raspon	x	raspon	x	raspon
Buje	6	11,67	(5—30)	1	16,67	0	—	5	83,33	3	50,0	5	83,33	0	—	2	33,33	—	—
Buzet	3	12,00	(6—20)	2	66,67	0	—	1	33,33	3	100,0	1	33,33	0	—	1	33,33	—	—
Novi Zagreb	30	10,00	(6—20)	7	23,33	4	13,33	19	63,34	22	73,33	12	40,0	10	33,33	4	13,33	7	23,33
Pula	5	11,80	(7—18)	1	20,0	3	60,0	1	20,0	4	80,0	4	80,0	4	60,0	0	—	5	100,0
Sesvete	50	10,12	(5—18)	8	16,0	16	32,0	26	52,0	46	92,0	32	64,0	25	50,0	7	14,0	8	16,0
Vel. Gorica	65	10,53	(5—17)	25	38,46	5	7,69	35	53,85	16	24,62	7	10,77	12	18,46	11	16,92	16	24,62
Zelina	36	11,14	(5—20)	14	38,89	8	22,2	14	38,89	35	47,22	16	44,44	11	30,55	10	27,78	15	41,67
Ukupno	195	10,55		58	29,74	36	18,46	101	51,79	131	67,18	77	39,49	67	34,36	32	16,82	54	27,69

Individualni sektor SR Hrvatske raspolaže s 2185 tisuća ha ili oko 2,3 ukupnih poljoprivrednih površina, a prosječna veličina posjeda individualnog sektora, prema popisu poljoprivrede iz 1971. godine, iznosila je svega 2,75 ha poljoprivrednih površina odnosno 2,27 ha obradivih površina. Pored toga, posjed individualnih gospodarstava u SRH se sastoji od 7 parcela, a njihova je veličina iznosila 0,47 ha.

Prema tome prosječna veličina poljoprivrednih površina i obradivih površina anketiranih individualnih robnih proizvođača je daleko veća od prosječnih površina individ. sektora SRH. Robni proizvođači imaju na istarskom području (Buje, Buzet i Pula) na osnovu 14 snimljenih gospodarstava veće ukupne poljoprivredne površine (15,34 ha) nego robni proizvođači na području zagrebačke regije (7,80 ha). Prosječne veličine gospodarstava robnih proizvođača unutar zagrebačke regije prilično su izjednačena (7,39—8,20 ha) i mogu se svrstati u kategoriju relativno »velikih« gospodarstava, iako su prosječno još uvijek ispod zakonskog maksimuma. Iznad 10 ha ukupnih površina anketiranih individualnih robnih proizvođača mlijeka na području zagrebačke regije (Ivanić-grad, Jastrebarsko, Novi Zagreb, Sesvete, Velike Gorice i Zeline) nalazi se 11,58% domaćinstava, a na istarskom području (Buje, Buzet i Pula) nalazi se 78,57% domaćinstava.

Za iskorištavanje normalnog proizvodnog kapaciteta mliječnosti krava potrebno je osigurati što optimalnije proizvodne uvjete, kao vrlo značajan čimbenik, koji s jedne strane utječu na visinu proizvodnje, a s druge strane i na zdravlje samih krava.

Zbog toga smo nastojali anketom ispitati stanje i spremnost stajskih objekata kod individualnih robnih proizvođača mlijeka. Imponira činjenica da na ispitanim domaćinstvima ima 58 novih staja (29,74%) i 36 adaptiranih staja (18,46%). Ako pođemo od ovih spoznaja možemo konstatirati da gotovo 50% objekata ima prilagođene ambijentalne uvjete za ovu vrstu govedarske proizvodnje.

Do sada nema sličnih podataka koji bi omogućavali uspoređenja s ovim podacima. Opremljenost stajskih objekata nije zadovoljavajuća, jer ako se uzme podatak da 32,82% ispitanih govedarstava nema niti vodu u stajama, može se dobiti slika, o neprihvatljivom načinu uzgoja goveda za robnu proizvodnju mlijeka. Posebno su otežani proizvodni uvjeti na području Veliko-Goričke općine, koja se nalazi na vratima Zagreba i MI »Dukat«, a podatak govori da svega 16 staja ima uvedenu vodu! Nismo vršili snimanje utroška vremena za hranjenje goveda, mužu krava i čišćenje staja, ali ako se pogledaju prikupljeni podaci onda se može zaključiti da se uzgoj goveda i proizvodnja mlijeka, odvija uz veliko učešće ljudskog rada na primitivan i jednostavan način.

Individualni robni proizvođači koji imaju najveći broj goveda i najvišu realiziranu proizvodnju mlijeka, a to su gotovo uvijek oni iznad 15000 l isporučenog mlijeka, takvi proizvođači imaju povoljne proizvodne uvjete i dobro opremljene stajske sadržaje.

Ako se uzmu podaci o brojnom stanju goveda i broju ležišta za goveda kod anketiranih individualnih robnih proizvođača mlijeka, možemo konstatirati da su ona maksimalno popunjena.

Tabela 8 — Izgrađeni silosi i ventilatorske sušare za sijeno kod anketiranih individualnih robnih proizvođača

Uzgojna organizacija	n	silosi		Ventilatorske sušare	
			%		%
Buje	6	0	—	1	16,67
Buzet	3	0	—	0	—
Novi Zagreb	30	5	16,67	7	23,33
Pula	5	1	20,0	0	—
Sesvete	50	6	12,0	4	8,0
Velika Gorica	65	4	6,15	1	1,53
Zelina	36	8	22,22	1	2,78
Ukupno	195	22	11,27	14	7,17

Spremanje konzervirane voluminozne stočne hrane (silaže i sjenaže) i kvalitetnog sijena, vrlo je malo zastupljeno kod anketiranih individualnih robnih proizvođača mlijeka i rasplodnih goveda. To je jedan od osnovnih razloga, zašto opada proizvodnja i isporuka mlijeka u zimskim mjesecima na individualnom sektoru. Govedarska proizvodnja, bez obzira da li je u rukama robnog ili nerobnog proizvođača, ne može imati svoju perspektivu na hranidbi lošom voluminoznom hranom kao što su: kukuruzovina, slama, pljeva ili loše sijeno. Uz loše voluminozno krmivo niti koncentrirani dio obroka ne može ostvariti potrebnu nutritivnu uravnoteženost pa se kao posljedice javlja, fiziološki poremećaji (dugi servis period, jalovost, pobačaji i

Tabela 9 — Mehanizacija za liniju spremanja sijena, silaže i zelene mase kod anketiranih robnih proizvođača

Uzgojna organizacija	Silo kombajni	samo-utovane prik.	kosilice	okretači (prevrtači)	Sakupljači	Pneumatski transporter	Cisterne za iznošenje gnojivke
Buje	1	1	6	1	0	0	1
Buzet	0	3	3	2	1	0	0
Novi Zagreb	2	12	15	27	9	1	4
Pula	0	0	4	1	1	0	1
Sesvete	3	27	36	47	2	16	9
Velika Gorica	4	22	39	17	7	5	13
Zelina	1	28	18	35	10	4	10
Ukupno	11	93	121	130	30	26	38
%	5,64	47,69	62,05	66,67	15,38	13,33	19,49

dr.) i neiskorištavanje proizvodnih kapaciteta za proizvodnju mlijeka i mesa. Niti jedan od anketiranih domaćinstava nema kontroliranu kvalitetu i hranidbenu vrijednost voluminoznih krmiva (silaže, sjenaže, sijena i sl). Prema podacima Gruma (1979) u SR Sloveniji ima 7844 gospodarstava koji spravljaju silažu, a veličina silosnog prostora iznosi oko 60 m³. Kod jednog broja gospodarstava (100) kontrolira se hranjiva vrijednost kukuruzne silaže i ona je u 1977. god. prosječno iznosila 0,28 h.j. i 1,10% prob. sir. proteina.

Tabela 10 — Interes anketiranih ind. robnih proizvođača za udruživanje sredstava oko nabavke zajedničke mehanizacije i korištenje kredita

Uzgojno područje	n	Interes za udruživanje sredstava za nabavku zajedničke mehanizacije		Broj gospodarstava koji koriste kredite za nabavku mehanizacije, adapt. i izgradnju staja	
		%		‰	
Buje	6	0	—	6	100,0
Buzet	3	0	—	2	66,67
Novi Zagreb	30	12	40,0	16	33,33
Pula	5	1	20,0	4	80,0
Sesvete	50	26	52,0	23	46,0
Velika Gorica	65	6	9,23	26	40,0
Zelina	36	13	36,11	17	47,22
Ukupno	195	58	29,74	94	48,20

Tehnička opremljenost poljoprivrede uz primjenu ostalih agrotehničkih mjera, predstavlja osnovni indikator razvijenosti poljoprivredne proizvodnje. Nakon privredne reforme od 1965. godine, zakonski propisi stvorili su uvjete za nesmetano opremanje i korištenje većih poljoprivrednih strojeva na individualnom sektoru poljoprivrede. Postupno se proizvođači poljoprivredne mehanizacije u svojoj proizvodno-programskoj orijentaciji sve se više okreću individualnim gospodarstvima uz kreditnu mogućnost nabavke, što je još više ubrzalo i olakšalo mogućnosti tehničkog opremanja individualnog sektora.

Anketirana tržišno-orijentirana robna domaćinstva ukazuju da su za sada jedino potpuno opremljena traktorima i strojevima za obradu tla i sjetvu. Na žalost, opremljenost mehanizacijom za spremanje sijena, silaže i zelene mase takvih domaćinstava je nepotpuna i nedostatna.

Mala poljoprivredna gospodarstva koja imaju naturalnu proizvodnju za vlastite potrebe vrlo su konzervativna, i zatvorena sa proizvodnog i društvenog gledišta, zbog svoga antropološkog i sociološkog nasljeđa. Danas je ovaj agro-sociološki fenomen zbog svoga nastojanja sve manje prisutan i dominantan.

Individualna gospodarstva koja usvajaju višu razinu i opseg poljoprivredne proizvodnje, pa tu nalaze osnovni, a često i jedini izvor prihoda, postaju otvorena za suradnju sa društvenim nosiocem proizvodnje — organizacijom udruženog rada ili poljoprivrednim zadrugama. Novim Ustavom iz 1974. godine i Zakonom o udruženom radu, stvorena je čvršća i trajna perspektiva za udruživanje rada i sredstava, između samih individualnih proizvođača ili kao individualnih zajednica sa društvenim nosiocem proizvodnje.

Potreba za racionalizacijom vremena u proizvodnji, koja bi mu omogućila više slobodnog vremena za odmor, stručno i duhovno usavršavanje, rekreaciju i sl., anketa pokazuje da postoji želja za udruživanjem sredstava za nabavku zajedničke mehanizacije dvaju ili više domaćinstava (29,74%). Na žalost, mali broj obavljenih radova ukazuje na ove ili slične interese. Navodimo istraživanja Ilića (1978), koji je provodio ovakva ispitivanja na području općine Kikinda, gdje je metodom slučajnog izbora, izvlačenjem brojeva bez ponavljanja od ukupno 6470 domaćinstava, anketirao 776 domaćinstava. Od ukupnog broja anketiranih, 116 domaćinstava ili 15% se izjasnilo za udruženo ulaganje sredstava za nabavku zajedničke mehanizacije, objekata i opreme.

Prema studiji, Društvene promjene na selu (1974) između ostalog obrađivano je mišljenje ispitanika o korisnosti udruživanja za nabavku i korišćenje zajedničke mehanizacije. Od ukupno 1474 anketiranih ispitanika (47,3%) smatra da bi udruživanje u nabavci i korištenju zajedničke mehanizacije bilo »veoma korisno«.

Ako se ponovo osvrnemo na anketu koju smo mi obradili, može se konstatirati da su sve ovo robna gospodarstva kod kojih se vrši potpuno preusmjerenje ratarske proizvodnje u stočarsku proizvodnju, a to iziskuje mnogo veća ulaganja u opremu i mehanizaciju, jer su prije usmjerenja bila različito razvijena i opremljena.

Broj anketiranih robnih proizvođača, koji koriste kredite za nabavku mehanizacije, opreme, za adaptaciju i izgradnju novih objekata i sl. je relativno nizak (48,20%). Prema tome više od poslovnih robnih proizvođača koriste vlastita sredstva iz ostvarenog dohotka na gospodarstvu za istu namjenu.

Kako se proizvodne linije proizvodnje i spremanja voluminozne stočne hrane, sastojane od segmenata, koji zahtijevaju različite poljop. strojeve, a uzgred se koriste mali broj dana, tokom godine, postavlja se opravdano pitanje njihovog ekonomskog rentabiliteta za svako robno domaćinstvo iako je u proizvodnom procesu, neminovno.

Sve ove objektivne okolnosti stvaraju mogućnosti udruživanja rada i sredstava na udruženoj osnovi koje smo nazvali **PROIZVOĐAČKE I DOHOĐOVNE ZAJEDNICE**.

Kao prvi oblik ovakvih proizvođačkih zajednica su **mašinske zajednice** individualnih robnih proizvođača, koje predstavljaju predhodnice **ratarskih i stočarskih zajednica** (primjer SR Slovenije).

Prosječan broj poljoprivrednika po ha poljoprivrednih površina istraživanih gospodarstava iznosi 0,36, a po ha obradivih površina iznosi 0,72. Ova opterećenja, su visoka, ali ona nisu uvjetovana tehnološkim viškom poljoprivrednika već nedostatnim poljoprivrednim površinama.

Tabela 11 — Radna snaga i broj članova na anketiranim domaćinstvima

Uzgojna organizacija	broj članova domaćinstva	broj članova koji rade na gospodar.	broj članova domaćin. koji rade izvan gospodarstva	Starost članova domaćin. koji rade na gospod. (god)
Buje	5,33	3,00	0,66	45,1
Buzet	5,66	4,33	0,33	40,3
Novi Zagreb	4,40	2,70	0,30	47,2
Pula	4,00	2,60	0,40	47,4
Sesvete	5,24	3,10	0,60	44,3
Vel. Gorica	5,09	3,07	0,49	46,4
Zelina	4,72	2,95	0,55	43,8
Ukupno	4,98	3,02	0,50	

Od 14 anketiranih robnih domaćinstava na istarskom području, ukupno 9 domaćinstava ostvaruju svoju zaradu isključivo radom u poljoprivredi (64,79%). Ostalih 5 robnih gospodarstava imaju karakter mješovitih gospodarstava koja imaju ukupno 7 članova koji ostvaruju svoj dohodak izvan gospodarstva, ali u svoje slobodno vrijeme svi oni rade na gospodarstvu. Na zagrebačkom području od 181 anketiranih robnih gospodarstava njih 61,32% bave se isključivo samo poljoprivredom, ostalih 38,68% su mješovita gospodarstva sa ukupno 92 člana koji ostvaruju svoj dohodak izvan gospodarstva, a u slobodno vrijeme samo 73,91% ovih članova pomažu na svom gospodarstvu.

BILJNA PROIZVODNJA

Individualni robni proizvođači najviše površina koriste za proizvodnju kukuruza, pšenice, djeteline i lucerne. U plodoredu se također nalaze i druge kulture, a to su, ječam, stočna repa, zob, stočni kelj i sirak.

Tabela 12 — Ukupne zasijane površine (ha) pod ratarskim kulturama kod anketiranih ind. robnih proizvođača

Uzgojne organizacije	n	kukuruz	pšenica	djetelina	lucerka	ostale krmne kulture
Buje	6	7,3	8,6	—	16,8	—
Buzet	3	3,3	3,0	—	7	0,7
Novi Zagreb	30	51,8	27,9	20,9	—	9,8
Pula	5	—	8,0	—	25	8,0
Sesvete	50	76,3	28,2	12,9	—	41,7
Vel. Gorica	65	144,6	50,9	48,1	—	25,8
Zelina	36	59,3	19,6	22,4	—	7,8
Ukupno	195	342,6	146,2	104,1	48,8	93,8

GOVEDARSKA PROIZVODNJA

Brojno stanje goveda kod anketiranih individualnih robnih proizvođača

Tabela 13 — Brojno stanje goveda kod anketiranih individualnih robnih proizvođača

Uzgojne organizacije	n	matične krave	krave koje nisu pod selek. kon.	Ukupno krava	junice	telad	Proizvođači koji namjeravaju povećati od 1—3 krave %
Buje	6	0,83	8,16	8,99	2,50	1,16	3 50,0
Buzet	3	1,33	4,66	5,99	1,00	0,33	2 66,67
Novi Zagreb	30	5,23	1,47	6,70	1,80	0,76	14 46,67
Pula	5	7,20	3,20	10,50	4,66	0,60	0 —
Sesvete	50	1,76	4,56	6,32	1,22	0,90	19 38,0
Vel. Gorica	65	4,08	2,34	6,42	2,35	1,30	10 15,38
Zelina	36	4,59	1,30	5,89	1,32	1,72	13 36,11
Ukupno	195	3,72	2,82	6,54	1,68	1,15	61 31,28

Iz podataka o brojnom stanju goveda kod anketiranih individualnih robnih proizvođača je vidljivo, da postoji veliki broj krava (551), koje nisu umatičene tj. nisu pod uzgojno-seleksijskom kontrolom. To je jedna od osnovnih zootehničkih mjera, bez kojih se teško može govoriti o bilo kakvom unapređenju stočarstva, a posebno govedarstva. Zato smatramo da bi sve krave koje su u pasminskom tipu, a nalaze se kod robnih proizvođača, trebalo bi biti pod seleksijskom kontrolom. Ako se usporede poljop. površine i brojno stanje goveda, proizlazi da su nedostatne poljop. površine (preko 2 UG 1 ha). Zbog toga je velik broj robnih gospodarstava prisiljen kupovati »dodatnu« krmu na tržištu (88,21%), a ostali proizvođači koji ne kupuju dodatnu hranu (11,79%) su sitni robnih proizvođači, tj. na granici oko 10.000 l (92,10%). Oni vrlo brzo nestaju iz lige robnosti kod samo malih promjena u cijeni mlijeka, problemima otkupa mlijeka ili slično. Tehnologija uzgoja teladi još uvijek se zasniva na velikim količinama mlijeka do 1,5 — 2 mjeseca starosti. Svega 19 ili 9,74% anketiranih robnih proizvođača mlijeka nabavljaju starter za hranidbu teladi. Ova pojava ukazuje da se uzgoj i hranidba podmlatka u govedarskoj proizvodnji odvija na primitivan način, prije svega zbog nedovoljne stručno — uzgojne obrazilje, a djelomično i zbog neusklađenosti između cijena mesa i mlijeka.

Prosječno isporučene količine mlijeka, kod anketiranih robnih proizvođača mlijeka, približno odgovaraju prosječnim količinama otkupljenog mlijeka na području ispitivane zagrebačke regije, dok značajno odstupaju od isporučenih količina mlijeka istarskih proizvođača. Ipak, treba pripome-

Tabela 14 — Isporučene količine mlijeka od anketiranih individualnih robnih proizvođača (u 1977. god.)

Uzgojna organizacija	n	Otkupljene količine mlijeka (kg)	Otkupljene količine mlijeka (kg) po kravi
		x	raspon
Buje	6	26272	(7500—82400)
Buzet	3	8416,6	(8200—8600)
Novi Zagreb	30	14717,2	(10018—59400)
Pula	5	30193,2	(21307—61612)
Sesvete	50	15120,7	(10014—33951)
Velika Gorica	65	15241,6	(10341—36527)
Zelina	36	14425,0	(10102—24540)
Ukupno	195	15561,8	2378,18

nuti da je relativno mali reprezentativni uzorak robnih proizvođača na istarskom području, tako ovu novu rekonstrukciju treba uzeti sa rezervom. Od 195 anketiranih ind. robnih proizvođača mlijeka i rasplodnog materijala, njih 188 ili 96,41%, smatra da im je neophodno potrebna stručna pomoć u tehnološkoj proizvodnji i spremanju krmnog bilja i tehnologiji hranidbe goveda.

Praćenjem isporučениh količina mlijeka kroz trogodišnje posmatranje prikupljenih podataka, dolazi se do zaključka, da se na robnu proizvodnju odlučuju kroz duže vrijeme, tek oni robni proizvođači koji tržištu isporučuju iznad 15000 l mlijeka — godišnje.

ZAKLJUČNA DISKUSIJA

Za tržišno orijentiranu robnu proizvodnju mlijeka, mesa i rasplodnog materijala zadnjih godina postoji povećani interes individualnog sektora u SRH, a sagledava se u ovim konstatacijama:

- porast proizvodnih i otkupljenih količina mlijeka,
- povećava se broj krava i bređih junica kod robnih proizvođača,
- povećava se broj gospodarstava koji imaju karakter tržišno orijentirane robne proizvodnje,

Robni proizvođači već su danas, a naročito gledano daljnjom perspektivom govedarstva na individualnom sektoru trebali bi biti osnovni nosioci udružene proizvodnje mlijeka, mesa i rasplodnog materijala za tržište. Da bi se robni proizvođači udružili na dohodovnom načinu privređivanja i osigurali egzistenciju svoga domaćinstva, oni moraju usvojiti industrijski na-

čin privređivanja na svojoj proizvodnoj jedinici i približiti se produktivnosti društvenog sektora. Za takav način proizvodne orijentacije robni proizvođači moraju usvojiti inovacije iz tehnologije, a za to su im potrebna opća i profesionalna znanja, maksimalni proizvodni kapaciteti, suvremena sredstva za rad itd. Sva ova kretanja trebaju biti praćena i mjerama ekonomske politike i šire društveno-političke angažiranosti naše zajednice.

LITERATURA

- 1) **Car M., Kovačević, Gašpert Zlata:** Prilog poznavanju faktora i rezultata proizvodnje na seljačkim farmama područje Karlovac, Stočarstvo, 1—2, 7—19, 1978.
 - 2) **Đurašin B., Miličić V.:** Prilog istraživanju ishrane matičnih krava srednjehrvatskog područja, Agronomski glasnik, 11—12, 689—707, 1971.
 - 3) **Ilić, S.:** Shvatanje i opredeljenja starešina zemljoradničkih domaćinstava prema udruživanju na području opštine Kikinda, Glasnik poljoprivredne proizvodnje, prerade i plasmana, 2, 51 — 56, 1978.
 - 4) **Kalivoda, M.:** Proizvodnja mlijeka u kooperaciji s posebnim osvrtom na probleme hranidbe krava, Stočarstvo, 7 — 8, 1971.
 - 5) **Levstek A., Kalivoda M.:** Hranidba krava na uzgojnom području Đurđevac, Stočarstvo, 11 — 12, 481 — 492, 1970.
 - 6) **Magdić Ž.:** Potreba proizvodnje mlijeka matičnih krava u području otkupa mlijeka Remetinec i Ivanić-Grad, Stočarstvo 3 — 4, 111 — 115, 1970.
 - 7) **Mataga Ž.:** Društveno-ekonomski efekti proizvodnje mlijeka i mesa, na usmjerenim individualnim gospodarstvima karlovačke regije, Agronomski glasnik, 1, 137 — 153, 1978.
 - 8) **Smalcelj I., Magdić Ž.:** Odnos intenziteta poljoprivrednog gospodarstva prema količini robnog mlijeka u jednom zatvorenom sabirnom području, Agronomski glasnik, 11 — 12, 603 — 628, 1972.
- Rezultati kontrole proizvodnosti i uzgojno-seleksijskog rada kod goveda, i svinja; Godišnji izvještaji (1975—1979) PCH — RJ SSC.
- Statistički godišnjaci SFRJ 1965 — 1979. god.
- Grupa autora: Društvene promjene u selu, Biblioteka sociologije sela, Beograd, 1974.